

פרשת דברים

"יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאַל תְּהִי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
וְתֵן זִזְלִקְנוּ בְּתוֹרָתְךָ" (מתוך התפילה)

שלוש פעמים ביום, במהלך כל השנה, ולא רק בתשעה באב, אנו מבקשים את שני הדברים החשובים לנו ביותר. בית המקדש ותורה.

שני דברים אלו, כפי שנראה בהמשך בדברי המהר"ל, הינם ה'לב והמוח' של עם ישראל ושל האנושות כולה. למרות זאת ה'לב' ממושכן (מלשון משכן...) והקב"ה נטל אותו מאיתנו כאשר חטאנו. התורה לעומת זאת, לעולם קיימת. מה ההבדל בין שני אלו והיחס ביניהם.

(חלק מן הדברים מבוססים על מאמרו של ה'חלבן' בספרו טללי חיים לספר שמות)

ליל שבת

המהר"ל מלמד אותנו שהסיבה שאנו מבקשים בכל יום 'תן חלקנו בתורתך' וגם 'שיבנה בית המקדש' זה משום שהם העיקר של הכל".

"כל זמן שעוסקים בניך בשתיים שהם התורה ובית המקדש נצולו. כי כמו שבאדם הלב והמוח עיקר האדם, הלב שממנו החיות והמוח ששם השכל, כך בכלל העולם בית המקדש והתורה עיקר מציאות העולם. וכמו שהלב הוא באמצע האדם וממנו מקבלים חיות ושפע כל האברים, כך בית המקדש באמצע העולם ממנו מקבלים כל הארצות חיות ושפע. וכמו שהמוח שם שכל האדם, כך התורה שכל העולם, נמצא התורה ובית המקדש הם עיקר הנמצאים, ואלו שני דברים הם צמודים ביחד תמיד, כי בית המקדש הוא בארץ והוא שלימות העולם הגשמי, והתורה היא שכלית, ולפיכך על אלו שני דברים אומרים תמיד יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך, לומר שיתן חלקנו בדבר שנחשב מציאות דוקא ולא בדברים בטלים"

(מהר"ל גבורות ישראל ה', ח')

נדגיש כמה דברים, אותם נפתח בהמשך:

א. המקדש והתורה הם עיקר מציאות העולם. (והם חלק מהדברים שקדמו לעולם)

ב. אלו שני דברים ש'תמיד צמודים יחדיו'.

ג. המקדש = לב = עיקר החיות = עיקר השלמות הגשמית בארץ

ד. התורה = מוח\שכל

ושאל נשאל מה היחס בין התורה והמקדש? ומדוע הקב"ה מעניש אותנו דווקא במקדש ולא בתורה.

כדי להבין זאת, נסטה מעט מן הנושא ונראה שני מדרשים דומים:

מדרש א: ר' יהודה בר סימון בשם ר' יוחנן: שלשה דברים שמע משה מפי הגבורה ונבהל ונרתע לאחריו: - בשעה שאמר 'ועשו לי מקדש' אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה לא כשאתה סבור אלא עשרים קרשים בצפון ועשרים קרשים בדרום ושמונה במערב ואני יורד ומצמצם שכינתי בניהם למטה שנאמר ונועדתי לך שם וגו' " (פסיקתא רבתי פרשה ט"ז)

במדרש אנו רואים שאף משה רבינו מתקשה בהבנת המקדש, ושואל כיצד יכול הקב"ה להתגלות בעולם הזה. (ואנו נוסיף- כיצד הקדושה יכולה להתגלות בפרטי גשמיים: זהב, נחושת, עורות, עצים, דם וקרבנות).

מדרש ב: כותי אחד שאל את רבי מאיר: אפשר מי שכתוב בו הלוא

את השמים ואת הארץ אני מלא היה מדבר עם משה מבין שני בדי הארון, א"ל הבא לי מראות גדולות הביא לו מראות גדולות, א"ל: ראה בוביא שלך ראה אותה גדולה, א"ל הבא לי מראות קטנים, א"ל ראה בוביא שלך ראה אותה קטנה, א"ל ומה אתה ב"ו אתה משנה את עצמך בכל מה שתרצה מי שאמר והיה העולם עאכ"ו, (ילקוט שמעוני ירמיהו - פרק כג - רמז שו)

במדרש הנ"ל, כותי=גוי שואל את רבי מאיר כיצד יכול הקב"ה להתגלות מבין שני הכרובים, הרי הוא נמצא בכל מקום?

רבי מאיר מביא לו מראה גדולה ומראה קטנה ומלמד אותו שניתן על ידי מראה קטנה לראות את ההשתקפות של דבר שהוא הרבה יותר גדול.

משה רבינו והכותי שואלים שאלה דומה. אך בהבדל אחד תהומי.

משה מתקשה – כיצד הקב"ה שכולו אור יכול להתגלות במציאות גשמית? שכן משה מכיר היטב את המציאות השמימית. השמים שמים לה'. והקב"ה אינו עונה ישירות אלא מבאר שהדבר אפשרי!

הכותי מקשה: הרי העולם הזה כולו גשמי. ואין מקום למציאות רוחנית בעולם הזה. בספר 'עבודת הקודש' מתבאר יותר משל המראות:

"הנה פשר דבר כי להיות השכל מחובר אל החומר הנה הוא מעיקו ומונעו ומצד זה יקשה עליו לצייר כי מי שאין סוף וקץ לרוממותו ומעלתו איך יכתוב על עצמו מקום וגבול מוגבל והנה המקום טפל לו כי הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו, ולפי שהוקשה זה אל הכותי ההוא והוא דבר שיקשה על כל שכל בעודו בחומר..."

.. ומשל המראות יורה בראשונה על כי הוא נמנע אל השכל האינושי לעמוד על אמיתת זה וכיוצא בו שהם דברים פנימיים ונעלמים ממנו אם לא יהיה זה על יד מעמיד מחוץ והוא השכל האלהי, כמו שאי אפשר לו לאדם לעמוד על פניו וצורתו אם לא בדבר מחוץ כמראה וזולתו מן הדברים הבהירים וצלולים שהצורה נראת בהם ולזה אמר לו הבא לי מראות לפי שהשכל ירחיק זה וימאנהו כל עוד שלא נתאמת לו בחוש כי אז אי אפשר להכחישו.

ועוד שנית הודיעו במשל המראות, כי הקטנה הנה היא מראה בה תראה הצורה להיותה כמו במראה הגדולה ומעינה אלא שהיא קטנה ממנה כן המשכן והמקדש הם לתבנית העולמות כלן ומה שבשמים ובארץ הכל בכלל בהם עם שהם קטני הכמות מהם ולכן היו אלה לתבנית אלה לפי שהכבוד השוכן ומלא את אלה ישכון וימלא את אלה וכמו שנראה באלה נראה באלה" (עבודת הקודש חלק ד' פרק ל').

לנו כבני אדם קשה לתפוס את מעלתו ורוממתו של הקב"ה. ובמיוחד כיצד יכול הקב"ה שהוא 'אין סוף' ולהביל את עצמו, כביכול, למקום מסויים. כך המשיל רבי מאיר לאותו כותי ששאלו, כיצד הקב"ה יכול לצמצם את שכינתו מבין שני הכרובים?
רבי מאיר הראה לכותי שכשם שאתה מסתכל במראה גדולה אתה נראה גדול, ובמראה קטנה – קטן:

ממשל המראות אנו למדים שני דברים:

- יש דברים שאנו לא מסוגלים לקלוט. למשל, איך אנחנו נראים. בשביל זה אנחנו צרכים מראה שתשקף לנו את המציאות. כך, איננו יכולים בכלל לראות או לתפוס את הקב"ה וכיצד מתגלה האור' שבתורה. לשם כך צריך מראה. בית המקדש הוא הדרך ל'קלוט' את מציאות ה' התגלה בעולם הזה.

- המראה הקטנה מקבילה למשכן, והגדולה – למקדש. המשכן והמקדש שניהם: "תבנית העולמות כולם, ומה שבשמים ובארץ הכל בכלל בהם, עם שהם קטני הכמות מהם ולכן היו אלה לתבנית אלה לפי שהכבוד השוכן ומלא את אלה ישכון וימלא את אלה וכמו שנראה באלה נראה באלה".

משה רבינו, הכיר טוב מאוד את התגלות הקב"ה שכן עָלִיתָ לְמָרוֹם ... וּמִשָּׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים. השאלה של משה היא אחרת. משה ראה את ה' 'פנים מול פנים' ללא מראה. באספקלריא מאירה. שאלתו היתה: כיצד אפשר לצמצם את מה שהוא ראה בעולם (מלשון העלם) הגשמי. כאן בארץ.

והתשובה: אין כאן 'צימצום' אלא השקפות כל העולמות

סעודת שבת

אם כן 'סוד המשכן' הוא התגלות הקדושה שהיתה בהר סיני בתוך המציאות שלנו. כפי שמבאר הרמח"ל:

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו' (כה, א-ט). סוד המשכן הוא, שעד עכשיו השכינה לא הוקבעה בקביעות בארץ, אעפ"י שנתגלתה הקדושה העליונה בזמן מתן תורה ובזמן קריעת ים סוף, הכל היה לפי שעה, ועכשיו היה צריך להיות בקביעות. ולפי שכתוב, "השמים שמים לה" - שלא היה ראוי למאורות העליונים להאיר בזה העולם השפל מרוב גשמיותו. לכך צוה הקב"ה מצות התרומה שהיו מפרישים ממנום נדבה להקב"ה, ועל ידי דה היו גורמים ששמו של הקב"ה ישרה על זה הממון, אעפ"י שהוא גשמי, וממילא היתה ההארה נמשכת לכל העולם" (פירוש הרמח"ל על התורה - ספר שמות, פרשת תרומה)

וכך גם מבאר הרמב"ן בפתיחה לפרשה תרומה:

וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר - וכמו שנאמר וישכן כבוד ה' על הר סיני, וכתוב הן הראנו ה' אלהינו את כבודו ואת גדלו, כן כתוב במשכן וכבוד ה' מלא את המשכן (להלן מ לד) ... והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני ובבא משה היה אליו הדבור אשר נדבר לו בהר סיני וכמו שאמר במתן תורה (דברים ד לו) מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה, כך במשכן כתיב (במדבר ז פט) וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת מבין שני הכרובים וידבר אליו ונכפל "וידבר אליו" להגיד מה שאמרו בקבלה שהיה הקול בא מן השמים אל משה מעל הכפרת ומשם מדבר עמו, כי כל דבור עם משה היה מן השמים ביום ונשמע מבין שני הכרובים, כדרך ודבריו שמעת מתוך האש (דברים ד לו), ועל כן היו שניהם זהב וכן אמר הכתוב (להלן כט מב מג) אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם ונקדש בכבודי, כי שם יהיה בית מועד לדבור ונקדש בכבודי: (רמב"ן על שמות פרק כה פסוק א)

הרמב"ן והרמח"ל שניהם אומרים דבר אחד. 'נתאווה הקב"ה שתהיה עיקר השכינה בתחתונים'. למרות שהעולם הזה גשמי. כאן זה עיקר מקום התגלות השכינה וזה יתכן רק במציאות שבית המקדש קיים. רק על ידי 'ועשו לי מקדש' יכול להתקיים 'ושכנתי בתוכם'.

מכאן נבין את ההבדל בין התורה והמקדש. זאת על ידי משל נוסף שמביא הזוהר. בספר בראשית מתאר אדם הראשון את אשתו: וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הִפְעָם עָצָם מֵעֵצִי וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי. יש 'עצם' ויש 'בשר'.

העצמות הן נסתרות, ואין בהם חיות. 'עצמות יבשות' אך יתרון הוא שהם קיימות לעד. לעומתן ה'בשר' נגלה והוא הרבה יותר פגיע. אך יתרונו הוא שרק בבשר יש 'חיים'. כך גם היחס בין המקדש לתורה. המקדש, כפי שראינו מקודם הוא ה'לב', בו החיות הגדולה ביותר, אך גם 'רב החלאיים'. התורה לעומת זאת היא נסתרת, היא המוח. 'שכל יבש'. אך אין בו חיות.

משה רבינו מייצג את התורה. וקשה לו להבין את הלב. הכותי וכל הגויים דווקא נמשכים אל המקדש, ומצליחים לראות בו את התגלות ה'. להם דווקא קשה להבין את התורה.

אור וצל

מכאן נביא רצף של דוגמאות הממחישות את היחסו ההבדל בין התורה והמקדש. ונבין מדוע התורה היא הבסיס שעל גביו נבנה המקדש מחד, ומדוע התורה קיימת לעד ודווקא המקדש 'נעלם' ונפגע הרבה יותר. .

תורה ומשכן –

בעליונים: התורה מסמלת את האור. 'תורה אור'. העולמות העליונים כולם רוחניים. לכן לפני מתן תורה היה צריך לפרוש מן החומר – נהנים מזיו השכינה. זאת מעלתו של משה. ומִשָּׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים

בתחתונים: המשכן שייך לעולם הזה. הוא בנוי מחומרים גשמיים\פיזיים.

לקראת בניין המשכן היתה התעסקות בחומר – פועלים ועובדים לקראת המשכן ובמשכן בחומרים גשמיים. עם ישראל הוא הבונה: "כָּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה כִּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הָעֲבֹדָה"

כמו כן את משכן בנה בצלאל- בצלאל – בצל-אל. שהרי כפי שראינו המשכן הוא ההשתקפות, צל, בבועה של האל – הכלי ('תיק'). מתוך כל הכלים משה התקשה במיוחד בבניית המנורה. כיצד להפוך אור לכלי. בנוסף, משה היה כבד פה. הוא לא מסוגל להעביר מחשבה לדיבור וכל שכן לעשייה.

{תורה: בחינת העולה – 'זאת תורת העולה'- בחינת משה – האור המשכן\מקדש: בחינת שלמים – איחוד בין הכל- שלום עם כולם-בין שמים וארץ - וְיִהְיֶה בְּשָׁלָם סוּכּוֹ וּמִעוֹנָתוֹ בְּצִיּוֹן. לכן הכותי שאל דווקא על 'סוככים על הכפורת' }

אבל לא לשכוח! מתן תורה קדם לציווי על המשכן. צריך את הבסיס האיתן של התורה. אחרת המשכן והמקדש לא יחזיקו מעמד.

אירוסין (קידושין) ונישואין (חופה) –

בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ, זֶה מִתֵּן תּוֹרָה. וּבְיוֹם שְׂמִיחַת לְבוֹ, זֶה בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׂיִבְנֶה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. אָמֵן:

תורה : מסמלת קשר של אירוסין – קשר רוחני (ללא כל מגע גשמי) – נשמות מאוחדות – הרי את 'מקודשת' – חיים של קדושה. תורה ציווה לנו מורשה... אל תקרא מורשה אלא מאורסה

משכן : מסמל קשר של נישואין- חופה – גרים יחד- מכניסה לביתו- קשר פיזי. והיו לבשר אחד. (ולא רק נשמה אחת). ביום שמיחת ליבו= בניין המקדש.

וגם כאן: הקידושין באים לפני הנישואין. לא לשכוח מה העיקר. האירוסין הם תמיד ברקע. וארשתיך לי לעולם. קשר של נישואין, קשר פיזי בלי הבסיס שהיה קיים בנישואין. לא יחזיק מעד. הנשמה באה לפני הגוף. הגוף הוא משכן לנשמה.

זאת כוונת אדם הראשון: זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי

תורה נסתרת, מקדש גלוי –

תורה: היא האור מקבילה ל'עצם מעצמי'. כמו העצם הנסתרת, אבל העצמות נשארות לעולם. קדוש לעולם!

מקדש הפיזי 'בשר מבשרי' – כמו הבשר, גלוי לכל. הקדושה גלויה לכל (אפילו לאומות העולם, שיכולים לקלוט את המקדש ולא את התורה. 'מה קדוש בספרים'?).

אבל הבשר יותר רגיש, יותר נפיץ. יש חשש שהבשר ימוק. יש חשש שהנישואין יתפרקו. לכן את המקדש אנו מאבדים כאשר הקשר שלנו מתרופף.

מדבר וארץ ישראל

לכתחילה המקדש היה מיועד להבנות רק בארץ ישראל. תבאמו ותטעמו בהר נחלתך ורק אז מכון מקדש ה' כוננו ידך. (ראו כתובות ס"ב:) זאת כיוון שהמקדש מתאים לדור ארץ ישראל.

תורה: מקבילה לדור המדבר. 'לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן'. זוהי סגולת משה (שהיה מבני לאה – מעלמא דאתכסיא) 'פני משה כפני חמה'. כביכול האור עצמו. לתורה אין גבול. וכך גם לדור המדבר הבגדים לא בלים. ומשה אינו צריך לאכול כשעולה אל ההר.

משכן: דור הכניסה לארץ ישראל - סגולת יהושע (מבני רחל עלמא דאתגליא) – פני לבנה. הוא יונק מן השמש- בצל השמש – יש גוף- יש גבולות. כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל.

בגלות. אין לו לקב"ה, אלא ד' אמות של הלכה בלבד! שאנחנו לא יונקים מן הקדושה המקדש מתרחק מאיתנו.

תורה ותפילה

התורה מקבילה למוח, לחיי עולם, עץ חיים היא. עבודה שבמוח. נצח- שכל. משכן מקביל ללב - לתפילה. עבודה שבלב (ראה רבי שמעון אנשים שמנחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה) על המקדש נאמר: 'כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים.. שלמות החיות בעולם הזה.

כשיבנה מקדש שני אלו, ש'הם עיקר העולם' יהיו במקום אחד. כל עוד אין לנו מקדש הצינור המחבר אתונו אל התורה ואל הקדושה מנותק: "כאשר נחרב הבית, שנמשך אחר זה חסרון בעולם הזה, במה שבית המקדש שלימות לכל העולם, וכאשר חרב בית המקדש היו התחתונים נבדלים מן העליונים. כי על ידי בית המקדש, שהוא בתחתונים, יש להם לתחתונים דביקות וחבור בעליונים, ולפיכך היתה הברכה" (המהר"ל נצח ישראל כ"ב)